

kezes + ?

1925-26-27?

G/katalógus

Ms 2398/2

Az emberfaj kérdése.

Korunk egyik legégetőbb kérdése: mi az emberfaj, vagy mik volnának az emberfajok. Az emberiségnek csontja velejéig azért hat ez a kérdés, mert az uralkodó elméletek, amelyek az emberfajt szétbontják és az embert ellenségként állítják szembe egymással, nem maradnak meg a gondolkodás éteri világában, hanem természetüknél fogva mély hatást gyakorolnak az egyén és a társadalom életének gyakorlati alakulására. Az a vér-és könnyfolyam, amelyben ma embermilliók fuldokolnak, végső forrásában uralkodó elméletek forrásából fakad. Amikor tehát a kérdés elméletét tisztázni törekszünk, nem holmi "puszta" teoriát fessegetünk, hanem az emberfaj mai szánalmas nyomorának forrását igyekszünk megvilágítani, egyúttal új forrásra mutatni: a megismerés forrására, amelyből fénynek és áldásnak kell fakadnia.-

Elismerjük, hogy az embert meghasonlásba kergető és az emberfaj egységét megbontó elméletek mellett nemesebb tudományos törekvések is fedezhetők fel korunkban. Ezek azonban tehetetlenek az uralkodó bontó elméletekkel szemben, mert az ősi vallásból eredő erkölcsi követelménynek: az emberfaj egységének hangoztatása mellett a romboló elméletek cáfolására szorítkoznak csupán. Mivel azonban az emberek testi alakja és színe, lelki hajlamossága, a népcsoportok jelleme és szellemi irányzata kétségtelenül gazdag változatosságot és élénk különbséget tanusít,- ezzel a ténnyel szemben nem elég az egység hangoztatása, hanem ki kellene mutatni, hogy ez az egység éppen ezeknek a különbözőségeknél az emberfaj egységének alkotó elemei. A különbözőségek ugyanis nem szűnnek meg azzal, hogy elhanyagolható jelenségeknek tüntetjük fel azokat, amint a nemesebb modern tudomány teszi, fennmaradnak ezek, ha a romboló tudomány minden tételét megcáfoljuk is, ha az egységet mégannyira hangoztatjuk is,- fennmaradnak és új meg új táplálékkal szolgálnak a herostratesi gyújtogató elméleteknek és az ezek nyomában fakadó megfelelő gyakorlatnak. A kérdés tüskéje annál is inkább megmarad a társadalom vérző testében, mert a romboló elméletek a tudomány köpenyében lépnek föl, bár a köpenyeg alatt gyilkos tör villog,- a jóakaratu tudomány azonban a régi próféták divatjamult kopott talárjában szerénykedik és visszhangja csupán a Jezsajás szózatának, amely szerint egy Isten fiai volnánk mindnyájan.-

A kérdést gyökerében törekszünk megoldani. Mivel a tudomány alapföltétele az éles megkülönböztetés, első feladatunk, hogy az embert minden más alaktól élesen megkülönböztessük.-

A természettudomány alapján álló divatos bölcsélet az emberben a természet legfejlettebb alakját, koronáját látja. A "homo sapiens" elnevezéssel tanusítja ugyan, hogy nem alaktani vagy egyéb természeti saját sága, hanem gondolkodó minősége alapján különböztette meg az embert a természet más alakjaitól,- alapjában mégis csak a természet termékének -bár legfinomabb, legfejlettebb termékének tekintti az embert és amikor az emberi természetet kutatja,- nem a gondolkodást, amely az embert emberré teszi, veszi bonckés alá, hanem a testi szervezetet és a lélek sajátosságait, amely sajátóságukban pedig nem gyökeresen, hanem

legfőbb fokozott finomságra és tagoltságra különbözik az ember az állattól.-

Ez a divatos zudomány tehát nem vonta le élesen a szigorú megkülönböztetés következményeit. Nem megkülönböztetett oldaláról, hanem az állatvilággal közös oldaláról vizsgálja csupán az embert,- eredményei tehát nem is lehetnek tiszták, nem jellemezhetik tisztán a megkülönböztetett emberfajt. Az állati és szellemi sajátosságok ellentéte zavarosan és ellentmondóan keveredik a homo sapiens divatos anyagelvű fogalmazásában.-

Az éles különbség aképpen jelentkezik, hogy az ember csak testi-lelki működésében alakja és terméke,- gondolkodásában azonban megismerője is a természetnek. Gondolatban megismerni valamit pedig annyit jelent, mint a megismerés tárgyát végtelen változatokban megalkotni, a végtelen változatokat - kivétel nélkül áttekinteni és egybefoglalni a törvény formájában. Amíg tehát testi az ember egy alakja és pedig elenyésző alakja a természetnek, addig gondolkodása végtelen távlatként tornyosul a természet minden lehető alakja fölé, a természet minden működését áttekinti és egyesíti a törvényalkotásban, a természet működésének végtelen változataival számol, tehát végtelenül többel, mint ahány eset a természetben valósággal jelentkezik.-

Gondolkodásában eképpen az ember törvénytudatának végtelen nagyságában és gazdagságában él, olyan körben, amely végtelenül emelkedik a természet véges és mérhető működései fölé. Ezzel a ténnyel van adva a tiszta és éles minőségbeli ~~működés~~ különbség, amelyet a modern naturalizmus azzal homályosít el, hogy a gondolkodást is a mérhető természeti működésekből törekszik megmagyarázni és levezetni, eképpen tehát tárgyszerűtlenül valamiféle mennyiségbeli fokozat és finomság különbségét akarja esem-pészní a végtelen különbség helyébe. Véges és mérhető természeti működések kombinációi, ezek halmozása, összeadása, indukció, vagy kivonása /abstrakció/ sohasem vezethet a végtelenhez: a törvénytudathoz. A konkrét érzékin tapasztalt bármely nagyszámú eset elenyésző határesetek formájában merül el a végtelent összefoglaló törvénytudatban, amely véges esetekből nem tákolható össze. Véges esetek bármilyen hullámozása véges alakot ad, sohasem végtelent. Az ellenkező feltevés,- modern materializmus indukciója - ellentmond a számtannak, nem fokozati átmenet, hanem szemléleti ugrás, végtelen szakadék vezet a végesből a végtelenbe: a természetből az emberi törvénytudatba. E végtelen szakadék tudományos áthidalása, amely a naturalizmus előtt lebeg,- más kérdés, magasabb követelmény, amely az itt előadandókra egyelőre nem tartozik,- de bizonyos, hogy ez az áthidalás csak a végtelen szakadék szilárd pontjaiban találhat támasztékra és nem helyettesíthető a szakadék elhomályosításával.-

A tudomány szelleme tehát azzal a szigorú követeléssel fordul hozzánk, hogy az emberfaj, vagy az emberfajok kérdésének vizsgálásánál elsősorban az embernek élesen megkülönböztetett alakjából, szellemi lényéből induljunk ki. Tiszta és tárgyszerű munkát csak úgy végezhetünk, ha a kérdést az embernek jellemző és megkülönböztető működésében, gondolkodásában, gondolkodásának természetében vizsgáljuk meg: ha mindenekelőtt embervoltában kutatjuk fáját.-

Az embernek ez a szellemi oldala nemcsak végtelen, de egyetemes is, amit úgy értünk, hogy a törvénytudat bármely tétele, nemcsak az érzéki-képies alakok minden változataira, hanem minden gondolkodó lényre is érvényes. Az ész elemi megállapításai, logikai-számtani-mértani tudatunk alapfeltételei nemcsak a véges képies működéseket foglalják végtelenül össze, nemcsak a természet tudományos megismerésének alapformái, hanem egyesítik magukban a gondolkodó lények mindenségét is. Ez a tétel: két pont között az egyenes a legrövidebb út- nemcsak az érzéklet és a képzelt egyes eseteiben érvényesül kivétel nélkül, hanem azt a bizonyosságot is tartalmazza, hogy ezt a tételt kivétel nélkül minden gondolkodó lény kénytelen aláírni, vagyis eképen látni. Bármely logikai, számtani vagy mértani alaptétel minden gondolkodó lényt egyesít saját egyetemes érvényességében, mondhatjuk egyszerűen: önmagában, mert hiszen épen egyetemessége alkotja a tétel legsajátabb jellemét.-

Kétségtelen az is, hogy a gondolkodó egyén tud a logikai, számtani-mértani tétel végtelen tartalmáról és minden gondolkodót kötelező érvényességről. Tudja, hogy az egyszeregy minden térben és ~~időben~~ minden időben, minden egyes esetre érvényes és tételeit minden gondolkodó lény aláírni kénytelen. Az egyéni tudatban ~~adva~~ van eképen a képies alakulatok egybefoglalt és áttekintett végtelensége, valamint a gondolkodó lények mindensége is a törvénytudatnak ebben az átfogó távlatában. Ezt a kétségtelen tényt meg kell állapítanunk. Ez a megállapítás pedig új probléma elé állít bennünket, olyan kérdés elé, amelyet a történelmi mult nem volt képes megoldani.-

A kérdés ez: miképen tudhat az egyén a végtelenről és egyetemesről, vagy -még szigorúbban fogalmazva: miképen fér el a végtelennek és egyetemesnek tudata az egyéni tudatban?

Ha az egyént végesnek fogjuk föl, amiként a mult kulturája tette, ha eltűnedező porszemnek látjuk a természet végtelenségében, vagy elenyésző teremtménynek a végtelen istenséggel szemben, ha pusztán sejtek egyesülésének, vagy elkülönült lelki képződménynek tekintjük,- úgy végképen le kell mondanunk a kérdés megoldásáról. Ebben az esetben az agnoszticizmus örök sötétsége ellen hiába küzd a megismerés törekvése és örök ábránd marad az evangélium örömjósolata, hogy: minden titoknak fel kell tárulnia és hogy: megismeritek az igazságot és az igazság szabaddá teszi benneteket. Mert az a titok: miképen fér el a végtelen a végesben, sohasem fog föltárulni. A számtani tudat örök időkre eképen intézte el ezt a kérdést.

Mivel pedig a megismerés utjában épen ez az ősi dogma áll, a vallásoknak és filozófiai rendszereknek ez az ősi ellentmondása, amely az embert szellemi oldaláról is végesnek mondja: nem marad más számunkra, mint ezt a dogmát végképen elvetni. Végképen el kell bucsuznunk az ember végességének évezredes babonájától, meg kell barátkoznunk a szokatlan, az új, a borzongató gondolattal, amely szerint az ember, a gondolkodó lény: végtelen alak. Lehet, hogy a világot kormányzó régi bölcsesség, amely olyan szédítő eredménnyel fejleszté az emberi kulturát, amely olyan dus sikerrel állította az emberi szellem minden vívmányát a tömeges öldöklés és embertiprás szolgálatába,- lehet, hogy ez a tekintélyes iskolai bölcsesség nagyvási hóborttal fog bennünket megvádolni,- talán istenkáromlással is,-

amint ezt Sokrates, sőt a nagy Názárethi is tapasztalták, - lehet, hogy végtelen alakunk szemléletében saját magunk előtt is jelentéktelenné törpül majd életünk minden eddigi törekvése, lehet, hogy értéktelenné enyészik minden vélt értékünk, lehet, hogy megsemmisülnek legszebb ábrándjaink, - mert mindezek szervesen nőttek ki véges öntudatunkból, - mégis akármilyen külső és belső akadályok tornyosulnak is elénk, bármennyire súlyos áldozat lesz is régi öntudatunk körében, begyakorlott izmos képességeinket, elért sikereinket, az akaratumk irányításában és cselekvéseinkben megszerzett biztonságunkat, tudományos vagy művészi készségünket feláldozunk és gyakorlatlan kezdőként gyermekszemmel bolyonganunk végtelen öntudatunknak még fölfedezetlen tájain, - számtani tudatumk önismeretét oly kevéssé tagadhatjuk meg többé, mint a számtani törvényt magát. Ha valahol és valaha a tudomány kérdésében a sötét embersors most derengő fordulatan biztosan áll számunkra a klasszikus tétel: fiat justitia, pereat mundus - legyen igazság vesszen bár a világ. Ha pedig az embert most már a logikai-számtani-mértani észmüködés önismeretében végtelen működésnek fogjuk föl, ha kétségtelenül látjuk, hogy az emberi törvénytudatba tér és idő fölé emelkedünk, ahol végtelenség és örökkévalóság világol és végtelen változatok leírhatatlan gazdagsága tárul föl, ha nem kétséges nekünk többé, hogy tér és időtudatumk a teremtett csillagvilágok végtelen háttérébe tágul, hogy gondolatunk e mértani pont alakjában a parányok belsejébe furakodik, hogy ez a végtelenül nagy, finom és gazdag működés mi magunk vagyunk, úgy ismét új kérdés előtt állunk: az egyéni lét titkába kell behatolnunk. -

Milyen viszonyban áll társával az egyén ?

A régi bölcsesség, - mert végesnek tudta az egyént - így oldotta meg az egyed vagy egyén kérdését, hogy ezeket a népes alakokat egymás mellé helyezte. Ezek az egyedek eképen az egymásonkivülvalóság viszonyába: külső gépies viszonyba kerültek egymással szemben. Az emberi egyének úgy sorakoznak térben és időben egymás mellett és egymáson kívül ebben a gyermekes fogalmazásban, mint egy képeskönyv figurái.

Am az egyén, mint gondolkodó lény, - nevezzük szellemi egyéniségnek - nem fér el a másik mellett, a másik egyéniségen kívül. Egyszerűen ezért nem, mert minden egyes egyén tudatában helyt foglal a tér végtelensége, az idő örökkévalósága, minden egyéni gondolkodás a fogalmakban végtelen változatokat tartalmaz. Az a végtelen tér, amely Péter tudatában van adva, nem állhat kivüle annak a végtelen térnek, amely Pál tudatában terjeng, mert a végtelen tér nem tűr meg semmit önmagán kívül. A háromszög bármely törvénye, amely Péter tudatában van adva, minden lehető háromszöget magában foglal, nem állhat tehát kivüle a háromszög ugyane törvényének, amely a maga teljességében Pál tudatában is meg van. Minden egyéni tudat külön-külön kivétel nélkül tartalmazza a háromszög minden változatát. Az egyéni tudat nem részben, hanem egészében tartalmazza a végtelent, - amely a logikai-számtani tudatban különben is oszthatatlannak mutatkoznak. Végképen el kell tehát bucsúznunk attól a közkeletű felfogástól is, mintha az egyén része volna a végtelenségnek. A tény az, hogy a végtelen nem osztható részekre nem is tákolható össze részekből, az egyénben pedig a teljessége van adva minden logikai-számtani-mértani tételben.

Mivel tehát a végtelen tér, valamint bármely logikai számtani tétel oszthatatlanul egy mindnyájunkban, a logikai követelmény szigorúval a végtelen gondolatműködésnek egyénített módjairól szólhatunk csupán. Vagyis e követelmény értelmében a szellemi egyéniség nem lehet más, mint a gondolat végtelenségének és egyetemességének sajátos módja, sajátos üteme. Ebben a követelményben tehát nem a véges egyén tudna tehetetlenül valamiféle kivüle terjengő végtelenről, hanem a gondolat tud önmagáról különböző egyéni őshangulatban bennünk. A szellemi élet bármely problémája a maga oszthatatlan teljességében bontakozik, elevenedik, tagolódik bennünk, mindegyikünkben más-más alaphangzásban, úgy hogy ezek a különböző alaphangzások a közös, az oszthatatlan probléma gazdag belső tagozását, működésének színes változatait jelentik.

Az egyénítés új elvének ez a szigorú logikai követelménye teljes igazolást nyer azután a tényállás közvetlen /intuitív/ szemléletében.-

A tényállás ugyanis az, hogy egy ugyanaz a szellemi probléma több gondolkodó egyént foglalkoztathat. A probléma egy és közös marad, bár minden egyéni gondolkodásban más-más kiindulással, más kutatási móddal és ütemmel és kifejezésnek más-más módján jelentkezik. Ezek az egyéni különbségek végeredményben összajátos kedélyi alaphangulat különbségének bizonyulnak.-

A tényállás megelevenítése végett példával fogjuk igazolni, hogy egyazon gondolat a hangsúlyozottságnak vagy színeződésnek milyen különböző módján állhat elő az egyes egyéni gondolkodókban. A példa csak vázlatos lehet, csak egyes főbb módokat érinthet, mert az alaphangulatok szírványszínei végtelenül finom árnyalásokban és átmenetekben kimeríthetetlen gazdagságban jelentkeznek az egyéniségekben. Vegyük példának az örökkévalóság gondolatát. Bárkiben előállhat a gondolat teljessége. Am ha csak ketten gondolnak is a közös kérdésre: a kérdés már kétféle alaphangulatban áll elő. Az egyik például a szabadság kedélyi színezetében, a másik a nyugalom módján fogja fel az örökkévalóságot. Az első az élet és szemlélet szűkebb formáiból indul és ezek korlátait széttörve jut az idők korlátatlan tengerébe. Ezzel pedig az öröklét tágassága korlátjavesztett szabadságként hangsúlyozódik egyéni szellemében. A másik, a mérhető jelenségek mögött terjengő és elmosódó távlatból indul: mint a sas a zsákmányok birodalma felett, itt lebeg tudatában a korlátolt, a mérhető jelenségek mennyei madártávlatában és ebből a helyzetből tekint alá a változóra és váltakozókra. Szemléletének mozgalmas tárgyával szemben saját magas álláspontja eképen a nyugalom színezetében csendül egyéni tudatában.-

Az örökkévalóság gondolatának ez a kétféle hangsúlyozottsága világot vet az egyéni szellemi élet idealisztikus, vagy realiztikus jelleme is. Az élet és szemlélet szűkebb formáiból induló és ezek tágas egyetemes háttérébe törő idealisztikus irányzatok szemben állanak az egyetemesből induló és annak rejtett mozzanataiba, részleteibe alászálló realiztikus szellemi irányzatokkal. E szélső irányzatok között az átmenetek színeinek végtelenül finom tagolásait jelentik az egyéni szellemek. Az örökkévalóság egyéni

hangsúlyozottsága is végtelenül gazdag színskálában jelentkezik: a főntemlitett kétféle módon kívül jelentkezhetik még ez a gondolat például: a megváltás, a feltámasztás, az árnyéktalan szemlemi világosság, a szeplőtlen tisztaság, a legfőbb méltóság, a boldogság, az önmagához való hűség, az őrtállás, a győzelem, a dicsőség, a szelidség, a vigasztalás, a szilárdság, a finomság stb. eszményi színezetében.-

Ez a színezet, ez a hangsúly teszi az egyéniséget. Az egyetemeset ugyanazonos alakként éli át minden egyén, de mindenik egész más alapütemben. Az egyén tehát más szóval egyoldalú működése az egyetemesnek. Minden egyén az egyetemesnek más-más oldalát van hivatva megeleveníteni az egyetemes emberi tudat számára. Ha két egyéniség egy problémával foglalkozik,- például az örökkévalóság problémájával, úgy ebben a problémában bensőn egyesülnek, a probléma egy és közös marad bennük. Ám a kérdés átélésében és szemléletében más-más oldalról fogják hangsúlyozni a közös gondolatot. A hangsúlyozásnak ez a különbözősége azonban kölcsönösen kiegészíti az egyéniségeket. Egyoldalú hangsúlyozottságban a probléma teljessége van adva minden egyénben, vagyis az egyén a probléma minden más hangsúlyozásának lehetőségét, a hangsúlyozás minden más változatát is egyesített és elmerített gazdagságként önmagában: kedélye mélységeiben tartalmazza. A más módon való hangsúlyozás tehát nem idegenként érinti az egyént, hanem saját rejtett belső gazdagságának átélését csendíti meg benne: a probléma más színezetben is megrezdül, a kérdés titkos mélységei más ponton is fölvilágolnak belvilágában, saját kiemertethetetlen gazdagságának tudata alá merült mozzanatai megelevenülnek és homloktérbe lépnek ebben a kölcsönhatásban. Az egyetemes gondolat egyéni kifejezése minden embertársban megeleveníti a gondolatot magát és e gondolat közösségének eszméltetésében megcsendíti az embertárs egyéni hangsúlyozottságát is. Az igazi lángész az, aki saját ~~egyéni~~ pótolhatatlan egyéni módján mindnyájunkat kifejez. Vagyis a lángész nem más, mint az ész egyetemességének egyéni színezetben való föllángolása.

Az ember tehát a gondolkodás egyetemességének megkülönböztető jellemében emelkedik a természet minden más alakja fölé és ugyanez a jellemző jel egyesít oszthatatlanul minden gondolkodó lényt. Ezzel pedig megállapítottuk volna az emberfaj megkülönböztető és egyesítő kritériumát. Ha ember alatt gondolkodó lényt értünk, úgy a gondolkodás természeténél fogva csak egyetlen emberfajt ismerhetünk.

Az alaphangulatra rokon egyéniségek egyes csoportjai: családok, törzsek, népek és nemzetek tehát nem fajokat jelentenek, hanem mindnyájunk egyetemes életének egymást megcsendítő és megelevenítő hangzásait: egymást kiegészítő színeit. Egy népet úgy foghatunk föl, mint egy alapszint a maga árnyalásainak gazdagságában, például a piros színt a sötét bíbortól, a világos rózsaszínig. Az egyes népek kedélyének rejtett alapüteme, a nép nagyjainak ~~jut~~ megnyilatkozásában jut kifejezésre.-

Az emberfaj egységét épen az egyéni és népi színeződések egymást kiegészítő jelleme alkotja. Az emberfajt jellemző egyetemesség ugyanis sohasem jelentkezik valami szürke elmosódottságban, vagy sematikus gépiességben, hanem mindenkor az egyéni és népi alaphangulatok tagoltságában. Az

egyetemes nem trónol valami felső és külső istenként az egyéni szellemek fölött, hanem csakis az egyéni szellemek színezetében és hangsúlyozottságában, e színezetek és alaphangulatok ősegységeként jelentkezik. Az elvont szellemi egyetemességről szólni annyit jelent, mint tanuskodni arról, amit nem láttunk, beszélni a nem jelentkező, nemlétező létről. Az egyéni élet színeinek összhangzó gazdagságában áll csupán elő az egyetemes és nem is egyéb, mint saját színeződéseinek, saját működési módjainak, saját belső tagolásainak összhangzó egysége. Aki több emberfajról beszél, ezt az összhangot bontja meh, vagyis megtagadja a szemléletes egységet olyan különbségek miatt, amelyek pótolhatatlan alkotó elemei ennek a szemléletes egységnek. Minden egyéni színezet ugyanis szükségképen összejátos és pótolhatatlan tagja, hangja, vagy színeleme ennek az összhangnak. Egyik egyéni hangzás nem helyettesítheti a másikat, mert hiszen ilyen egybevágó színezetek nem két szint, hanem egyet jelentenének. Vagyis két egyforma egyéni szellemről beszélnünk logikai ellentmondás volna, mert az egyént éppen különböző őshangulata teszi, - nem pedig térbeli képies különállása, amint a tárgyszerűtlen gyermekies felfogás vallotta. Egyetlen egyéni szellemet, - népről nem is szólva, - kizárni a szellem egyetemes életéből és összhangjából tehát nem kisebb logikai hiba, mint akármelyik háromszöget, vagy a háromszögeknek akármelyik csoportját kizárni az egyetemes mértani törvényből, amely szerint a háromszög három oldallal és három szöggek bir. -

Az egyetemes szellemi élet belső tagolásának ez a törvénye világot vet a természettudomány vonatkozó alapelveire is, amelyek szükségképen kell, hogy megfeleljenek a belső szemlélet törvényeinek. A természet ugyanis nem termelhet mást, csak a szemlélet törvényének megfelelő formát. Ami a számtanban lehetetlen, a természetben is lehetetlen. Csillagok és atómok, az emberlátta törvény értelmében kénytelenek örvényleni. A természettudomány vonatkozó tételeinek tehát összhangzónak kell lennie az itt kifejtett belső szemléletekkel, amit a következőkben igazolunk is. Ebből az igazságból pedig kiviláglik majd az is, hogy egyedül az itt kifejtett intuitív szemlélet áll összhangban a természettudomány bevált elveivel. -

A természettudomány megállapította, hogy minél magasabbrendű a szerves lény, annál egyénibb. A giliszta például még kettéosztható és részei önálló egyéni életet folytathatnak, ám minél magasabbrendű az állat, annál szembetűnőbb egyéni tudatának oszthatatlansága. Ám minél magasabbrendű a szerves lény egyéni tudatában, annál bonyolultabb és gazdagabb élettevékenységeket egyesít, az életműködéseknek annál tágasabb körét egyesíti. Minthogy pedig a legmagasabbrendű szerves lénynek, a szerves élet koronájának a homo sapiens alakját mondja a természettudomány: nyilván a gondolkodásban, az embert jellemző működésben sejti a szerves élet legmagasabb formáját, amelynek tehát ennél fogva a legegységesebbnek kell lennie, éppen azért, mert egyetemességében az életműködésnek leggazdagabb és legtágasabb körét

jelenti. A természettudománynak ezt a követelményét váltotta valóra és igazolta pozitív módon a fent kifejtett szemlélet, amelyben tényállásként és törvényként mutatkozik be a filozófia számára paradox állítás: az egyetemes élet a legegységesebb, közelebből: a legélesebben egyénire tagolt élet, - az egyéni pedig, a maga legmagasabb alakjában az emberben az egyetemes teljességnek egyik módját jelenti.-

A filozófia, az egyetemesben szürke "elvonat" fogalmat lát csupán, nem hatolhatott ennek a magas életműködésnek szerves alapjára, tagolt mélységeibe. Az absztrakció éppen saját éltető alpmélységeiből "vonta el" az egyetemeset, amely eképen halotthalvány általánossággá, holt fogalomká dermedt.-

Ugyancsak összhangban áll a természettudomány követelményével az a megállapításunk is, hogy csak egy emberfaj van. Végső elemzésben ugyanis a haladott természettudomány egy vagy több fajhoz tartozónak aszerint soroz egyedeket, hogy baj nélkül türik-e a vérátömlesztést és szaporodás után létrehozhatnak-e további szaporodásra képes egyedeket, vagy sem. Mivel ezeknek a feltételeknek a legkülönbözőbb színű egyének is megfelelnek, ebből a szempontból is megállapítandó az emberfaj egysége.-

Az a legtágabb különbség pedig, amely szerint a bőrszíneződés alapján osztják az emberiséget öt főcsoportra, - megfelel a szellemi színeződés főnt kifejtett törvényének. Hogy faji szempontból mennyire nem jellemző az emberre a bőrszíneződés, hogy szellemi alaphangzásbeli és ezen belül csupán fejlődéstani különbségeken kívül mennyire tudományellenes az emberek megkülönböztetése, jellemző példaként álljon itt a következő eset.-

A múlt század ötvenes éveiben Anglia "civilizatorius" irtóháborút viselt Afrika egyes "töretlen" vad törzsei ellen. Az ellentállók, a vakmerő alsóbbrendűek, akik a felsőbbrendő faj "civilizáló" tevékenységének ellenálltak, törzsükkel együtt kiirtandók voltak. Az egyik porráégetett üszkös falu üszkös romjai alatt egy körülbelül két esztendő óta élő gyermekre bukkant egy angol század. Ez az árva túlélte a lakóság pusztulását. A csudálatos eset hatása alatt gyermekéül fogadta a kis vadat a század, amely olyan leirhatatlan kegyetlenséggel harcolt a "nyugati kulturáért". A gyermek Angliába került, iskoláit szép eredménnyel végezte és végül a matematika diplomás tanára lett.-

Adolf Bastian, a Csendes Óceán szigeteinek nagy néprajzi kutatója arról számol be, hogy a kontinentális működéstől teljesen elzárt szigetek lakói a religiózus művészetükről nagyszerű alkotásokkal tanuskodnak. E vadak ósmondáiban Pitagoras, Darwin, Hegel alapvető problémáival találkozunk. Erkölcsei tudatuk elevebb és romlátlanabb a művelt Nyugaténál. Bastian beszámolójával tökéletesen egybehangzanak Biró Lajos, a nagy magyar kutatónak más "vad" népeknél gyűjtött tapasztalatai.-

Az egyének és népek, mint a szellemi élet színezetei, lelki és testi életműködéseikben is követik azt a sajátos alapütemet, amelyet szellemük tagoltsága diktál. Az ember ugyanis egységes lény, életének különböző formáit, alaphangulatának egységes ütemében éli: egyéniségének titka feszülten kidomborodik lelki hajlandóságaiban és testi tevékenységében, minden mozdulatában. Ha azonban csupán lelki-testi megnyilatkozásaiban vesszük szemügyre az emberek közti különbséget, amint a divatos tudomány teszi, úgy meg kell

állapítanak, hogy ezek a különbségek inkább elválasztják, semmint egyesítik az egyéneket és népeket. A lelki és testi élet ugyanis nem egyetemes, hanem elkülönült, zárt működés. A lelki kép, vagy testi átélés az egyéni élet korlátai között mozog, hatást gyakorolhat ugyan más egyéniségekre, ez a hatás azonban befogadó, vagy visszataszító egyformán lehet. Csak az egyetemes tudat egyesíti kötelezően az embert társával. A kétszerkettőben biztosan meg kell egyeznünk, ám legnemesebb lelki hajlandóságunk sem gyakorolhatja ezt a hatalmat.-

Szerves jellemének megfelelően az ember alakítja a leghatásosabban a maga életkörülményeit: ez a képesség a természettudomány szerint is a faj magasabbrendűségével egyenes arányban fokozódik. Legelemibb szükségleteit is belső képessége és szellemi hajlandósága szerint alakítja, finomítja, tagolja az ember. Lakás, élelem és ruházat nem sematikus alapszükségletek tehát, amint Marx gondolja, hanem a szellem gazdag tagoltságának megfelelően változatos és finomodó szükségletek. Az ember nem közvetlenül kap táplálékához, mint az állat, hanem a konyhaművészet változatos és bonyolult rendszerét alkotta meg. A lakás, amely az egyiptomi fellah igényeinek megfelel, elviselhetetlen volna a magyar paraszt, vagy munkás számára. A földrajzi és klimatikus viszonyokat is elsősorban embere válogatja. És ha ezek a viszonyok vissza is hatnak az emberi szellemre, ez a hatás sohasem a szellem egyetemességét, egyéni vagy népi alaphangulatát alakítja, hanem ezeknek az őssajátos formáknak további olyan tagolódását serkenti, amely a körülményeknek megfelel. A számtani tudat minden fizikai körülménnyel képes számolni és az aktuális körülmény csak annyit jelent számára, hogy erre mint határesetre, saját egyetemessége formájának és alaphangulata kibontásával tárgyszerűen tevékeny vonatkozásban megálljon.-

Messze vezetne a szellemi alaphangzások szerves következményeit a lelki és fizikai életben is kimutatnunk. A részletek kutatására tág tere nyílik majd az emberfaj igazi tudományának, amely hivatva lesz, hogy az emberfaj legelemibb élettevékenységeiben is alapvető tényezőként igazolja a szellem egyetemességét és tagolódását. E helyütt egyes összefüggésekre hívjuk föl csupán a figyelmet, hogy a gondolkodó kutatásnak segítségére siessünk.-

A magyar nép például a síkföldet kedvelő és különös lelki hajlandósága, hogy függetlenül akar uralkodni saját portáján. Ám ugyanennek a népnek szellemi alaphangulata a nyugodt világosság, amely egyenletes fényében világít meg és foglal egybe minden jelenséget. E nyugodt világítás mélyén komoly és mélységes derű sugárzik, amely a világosság természetéből ered: hogy bevilágít a sötétbe, de a sötétség nem vehet erőt végképen a világosságon. Már a turáni ősmunda tanuskodik a magyar génuszunk erről az alapjellemeről. A turániak ősi istene a Világosság volt. E mélységes alaphangulatnak szervesen megfelel a síkság hangulata, amelyen széles nyugalomban ömlik el a határtalan napsugárzás. A gazdag, a termékeny síkság, a turáni fensík, vagy a nagy magyar Alföld, nemcsak szimbóluma, de állandó megrezdítője is a szabad belső világosság alapütemének, amint Petőfi génusza tanusítja. A korlátokat nem ismerő gazdag, nyugodt és szabad belső szemlélet, amely minden tárgyat az alaphangulat derűs ritmusában egyesíti, tárgyszerűen kapcsolódik az egyenletesen megvilágított, határtalanba terjedő és mégis könnyedén áttekinthető

sikföld külső szemléletével. A magyar őshangulat és magyar szabadság eszménye is bensőn kapcsolódik a síkfölddel. Ez a szabadságvágy ugyanis nem ismer fölöttes kényurat és alantás szolgát, az embercsalád eszményi képét nem úgy rajzolja meg, mint fönt és alant lévők viszonyát, - amire a hegylakó népek inkább hajlamosak, - hanem az egy síkban való vezetés és követés: a pásztor és a nyáj viszonyában, amivel egybevégt nemcsak az evangélium szép képe, de a termékeny síkság szemlélete is. A síkságon minden egyén egyformán magas, egyformán középpontja saját tágas látása körének. Egyformán szuverén méltóság itt minden ember, külső képies megjelenésében úgy, mint belső szemléletében. A portájáról nyíló határtalan távlatnak független ura, a föld, amelyen lábát megvetette, szent és sérthetetlen néki mint szellemi alaphangulata, amely kedélyének szent homályában csendül, de hatalmas esöndjében titkon alakítja a lelket és testet és a lelketlen földet: "a külső körülményt" is, amelybe szellemi élete gyökeret bocsátott. Petőfi a hegyvidékről így szól: "Tán csodállak, ámde nem szeretlek", a síkságról pedig: "Börtönéből szabadul saslelkem, ha a rónák végtelenjét látja". Hercegovina karsztvidékén hallottam egy uniformisba bujtatott magyar földmivelő általános derűs helyesléssel fogadott megjegyzését: "De bizony itt még isten se szeretnék lenni."

A délszláv népek alaphangulata rokon a magyar géniusszal. Itt is a világosság az uralkodó, de nem annyira az egyenletes derűs nyugalom, mint inkább ragyogás, jellemében lelki hajlamossága a dombvidékhez huz, ahol szeliden kiemelkedő, ragyogóbban megvilágított mozzanatok váltakoznak az enyhébben világított alappal. E váltakozás szemléletében eleven belső mozgás hullámszik, amely a délszláv lélek hevülékeny jellemében mutatkozik.-

Az orosz és skandináv alaphangulat ugyancsak rokonai egymásnak: a végtelen hómezők és a szürke végeláthatatlan tenger az alaphangulat egyetemességét emelik a homloktérbe: ennek rejtett alapmélységeiben pedig sejtelmesen csirázik és titokban feszül az élet gazdagsága. A délibb népek alaphangulatában a föld szemléletes termékenységevel szerves kapcsolatban a belső élet végtelenje is szemléletesen, derűsen gazdag termékenységnek érzik. Észak géniusza a hómezők kietlen határtalanságának, a mindent elborító szomoruságnak áttetsző leple alatt őrzi a ritkán fölcsilanó derűt. A mai emberfaj a filozófia kultuszának zenithjén áll, ami annyit jelent, hogy a gondolkodás egyetemességébe meríti és eltünteti az élet eleven gazdagságát: - az északi népek géniusza volt a legalkalmasabb kifejezője korunk emberének. Dostojevskij, Gogol és Ibsen fejezik ki a legméltóbban kulturánk mai télidejének hangulatát. Viszont a kultúra most derengő napfölkeltének leghivatottabb kifejezői szükségképen azok az alaphangulatok lesznek, amelyek a világosság színében derülnek és ragyognak. Ezért látta Schmitt Jenő is, a magyar és délszláv népekben a megismerés eljövendő nagyságának első harcosait.-

A népek alaphangulatának ezek a futólagosan ki ragadott példái világot vetnek az egyének, népek és nemzetek történelmi küldetésére is: arra az összejátos szerepre, amely minden egyénre és minden népre vár a szellemi fejlődésének történelmi folyamatában, e folyamat egyes korszakaiban, amelyeknek egybehangozó egysége alkotja a szellem isteni életét és isteni életének összhangjában és egységében.-

Az emberi szellem szerves fejlődésének és kibontakozásának egyenesen alapfeltétele a szellem napfényének szivárványos tagozódása az egyéneken és népeken. A szerves élet már a sajátban is mindenoldalúságra törekszik: egyoldalú hatásokkal szemben aképpen reagál, hogy minden irányban helyreállítsa rugalmas fogékonyságát. A szerves élet keresi és előállítja az egyoldalú átéléseket, egyrészt, hogy saját rejtett gazdagságát működésének határesetekben megjelentsen és kibontsa, - másrészt, hogy ezekkel az egyoldalú izgalmakkal szemben mindenoldalúságának helyreállításában gyakorlatot szerezzen. Ebben az önmagát helyreállító működésben - ebben a legjellemzőbb tevékenységében - erőforrásként használja a szerves élet saját elkülönült, feszültebb határműködéseit. A szellem élete alapjában ugyaneképpen tevékeny, csak éppen magasabb fokán a szerves életnek. A szellem kibontakozása az egyéni és népi tagolásban bírja erőforrását, ezekben az eleven mélységeiben rejtje gazdagságát, és ezekkel szemben emelkedik egyetemes magasságainak öntudatára. Az észtudat szerves egyetemessége végső elemzésben nem egyéb tagolásai egységes összhangjánál. Az egyéni hangsúly egyoldalúsága rezdíti saját élevenítségére az egyetemes mindenoldalúságot.

A szellem haladása tehát nem állhatott elő különböző tagolásainak, különböző népeknek egymásrahatása nélkül. A népek titkos életütemét pedig hivatott egyéniségek fejezik ki saját egyéniségük alaphangzásában, amely mint gyűjtőlencse nemcsak a sajátos rokon színezetek minden árnyalásának sugarait egyesíti magában, de egyetemes erőforrásként a szellemi lét napfényének, történelmi múltjának és jövődjének minden sugárzását is elevenre szítja. A szellem hősei minden népnek egyformán szolgálnak, minden kedélyi alaphangzásban megindítják az egyetemes szellem kibontakozását. Mózes, Homér, Sokrates, Philo, Dante, Cervantes, Giordano Bruno, Shakespeare, Goethe, Petőfi, Tolstoj, Ibsen, Beethoven, Bolyai, Gauss, Descartes, Maxwell minden népnek egyformán nagyjai, bár műveik magukon hordják elsősorban saját egyéniségük, másodsorban népük alaphangulatát. Egyes népek szellemi alkotásai, amelyek mindnyájunk közösségének szent mélységeit bontják ki, - szent könyveivé váltak más népeknek is, melyek ez összajátos hangulatában az egyetemes isteninek csiréit megtermékenyítették.

Már főnebb láttuk, hogy az egyén, vagy a nép saját alaphangulatán kívül önmagában elmerítve tartalmazza a hangulat minden változatainak egybevetített alakjait is. Ez a tudat alatt tartalmazott gazdagság szerves képességet jelent, amely gyakorlás által izmosodik, gyakorlás hiányában pedig a szegényedés és hiány átélésben tanúsítja szerves követelését. Valamint a más kedélyi és szellemi alaphangzásokkal való érintkezés az egyetemes mindenoldalúság helyreállításának gyakorlásával jár és eképpen a szellem szerves izmosodását, kibontakozását szolgálja, aképpen az érintkezés hiánya az egyetemes tudat tespedését és bénulását vonja magá után. A szellem természetének szempontjából tehát fokozottan tágabb magasabb értelemben áll a közkeletű tétel, hogy az ember társas lény.

Valóban a történelem igazolja, hogy azok a korszakok, amelyekben a népek önzőn elzárkóztak egymástól, - a szellemi tespedés és rabszolgalázadások korai voltak. Amikor pedig távoli népek kölcsönös érintkezése elevenebbé

vált, fölpezsdült a szellemi élet, felvirágoztak a művészetek és a tudományok és tisztulásnak indult a világszemlélet is. A hellén gondolkodás virágkora egybeesik a Kelettel folytatott kereskedelem élénkségével. Ahol a görögnek alkalmá nyílt más tájakkal, más alapangulatokkal és kultúrákkal megismerkednie. Az istentudatnak egyetemes fogalmazása, amely a Kelet saját-sága volt, a gondolkodás egyetemességére való törekvéssel járt a hellén filozófia kibontakozásában, a szellem saját végtelen tágasságaiba világolt és a végtelenben alámerültek az Olymp kicsinyes hatalmai. Az eleáták a hindu nirvána egyetemességéből indulnak, Herakleitos, a perzsa napisten örök nyugalmaiba kapcsolódik, amely e változatokat megvilágítja. A Krisztusi gondolat, az ember istenségének megváltó titka is Kelet és Nyugat érintkező határán, az alexandriai iskolában dereng fel, ahol Ázsia bölcsei találkoztak a hellén filozófusokkal. Philo itt beszél először a mennyei kenyérről, amely azután az evangéliummal elevenre téplálta az ókor szolgaságában elnyomorodott embert. A reneszansz korát a Bizáncból nyugatra menekült "eretnek" tudósok teremtik meg, akik az egyház dogmái alatt sorvadó Európába magukkal hozták az egyén magas méltóságának fiatalító elméletét. A flórenci iskolát, amely a reneszansz központja lett, Georgio Gemistos, bizánci menekült alapította. Ezzel nagyjából és vázlatosan tisztáztuk volna az emberfaj kérdését. Rá kell még mutatnunk a mindnyájunkat fenyegető veszedelemre is, amely az uralkodó fajelméletekben rejlik. Ilyen veszélyt jelentenek ugyanis nemcsak a szétbontó elemek, hanem a divatos egyesítők.-

Az emberfajt szétbontó elméletek átkát még sokkal közvetlenebbül érzi korunk, semhogy bővebb magyarázatra volna szükség. A világháborúba hajszolt millióknak ostorként csattant a hátán, véres hályogként káprázott a szemén a szörnyű elmélet, hogy "az ellenséges" fajok alsóbbrendűek, hogy ezért kipusztítandók, leigázandók. Az ellenfelek háborús irodalma nyüzsög az ilyen embertelen teóriáktól.-

Sokkal kevésbé érzik meg azonban azt a veszedelmet, amelyet a nemesebb fajelmélet, az emberfaj egységének, az ember egyenlőségének elve rejt magában, ha nem magyarázza meg az emberek közt és népek közt mutatkozó különbségeket. Az eképen felfogott egység alapjában az egyformák egysége, ebben az egyformaságban pedig elsikkad az emberi szabadság és erőre kapnak a végig nem gondolt szociális törekvések, amelyek, - mint a marxizmus is, - egy nagy közös vályut készítenek elő az embercsorda részére. Ez a veszély meglehetősen közeli. Az egyformán véges és nyomorult, egyformán a felsőbbség erőszakos gyámkodására szoruló, saját széthuzó érdekeiket megegyeztetni nem képes egyéneket ebből a szempontból logikai szükségszerűséggel kényszeríteni kell és pedig fizikai és központosított erőhatalommal, hogy egyformán dolgozzanak egyforma bérért, hogy központból igazgatott jólműködő alkatrészeivé váljanak az állítólag egyetemes "szervezetnek", valójában pedig nagy gépnek, amely a teoretikusok szerint mindenkinek egyformán fog hullatni a közös munka gyümölcséből. Ennek az ábrándnak lehetőségeiről mindenestre lehetne vitatkozni. De nem lehet vitás, hogy ennek a központi hatalomnak: katonai, csendőri, rendőri, közigazgatási és ezenfelül gazdasági hatalomnak örlő kerekei alatt mindenk-előtt az egyének és népek szabadsága és méltósága morzsolódik föl szükségképpen.-

A szellem szerves fejlődésének alapfeltétele ugyanis az, hogy saját beléletéből fakadó szerves szabadsággal bonthassa ki magát, saját életütemének háborítatlan megvalósításában bonthassa ki magát az egyének és népek összajátos szellemisége. A kívülről ható durva kényszer éles ellentétben van ezzel az alapfeltétellel, ellentétben áll az ember nemesebb természetével, amely még pusztán érzelmi feszültségében is a végtelennek sejtett önérzetével és méltóságával terhes. A Munkakedv, amely legfőbb tényezője a termelésnek, belülről fakad, - a külső kényszer még abban a legkedvezőbb esetben is bénítja a munkakedvet és a termelést, ha a fizikai kényszer véletlenül olyan munkára erőszakolná is az egyént, amilyent az önként és szabadon szívesen vállalt volna. Az a felfogás, amely a testi szükségleteknek állítólagos egyformasága alapján gépiesen egyforma termelő és fogyasztó alakokká akarja nyomorítani az embert, - alaptalanul reméli, hogy az osztályellentéteket megszünteti, mert az a kényszerítő központi hatalom, amely a mai kormányzás helyébe lépne, a maga szerveivel és klikkjével szükségképpen új uralkodó osztályt alkotna, amely pedig fokozottan súlyosodnék az alsóbb, dolgozó osztályra, fokozottabban azért, mert katonai, rendőri, közigazgatási és bírói hatalmon felül még legfőbb gazdasági hatalmat is követel magának. Az ilyen hatalom, - hogy a központból mindenkit nyilván tarthasson, kénytelen volna a munkás költözködési szabadságát is megszüntetni, a sztrájkot minden erőszakkal megakadályozni és megtorolni, - hogy egyáltalán fennállhasson. A szabadságnak példátlan rendszerét szolgálja tehát az a fajelmélet is, amely a faj egységét az egyéni élet egyfórmájára vezeti vissza.-

Mindkét fajelmélet veszedelmes tehát és bármilyen ellentéteseknek látszanak is első pillanatra, az egy és több emberfaj valló teóriák, - egyben: az ember végeességében mégis csak megegyeznek és veszedelmük is ebben a közös alapban rejti. Egyik a fajgyűlöletet, a másik az osztálygyűlöletet szolgálja.-

Az önmagát végesnek tudó ember ugyanis nem látja saját igazi embervoltát. Szemléletének ez a hiánya azonban mitsém változtat azon, hogy az emberi természet mindenképpen a határtalanba tör, végtelen lehetőségeket akar megvalósítani. A véges öntudat nem foglalhatja el az ember örök elégedetlenségét, örök mértéktelenségét, amely minden megadott kulturformát megőröl és leront, hogy ösztönösen nyilvánuló isteni természetének érvényt szerezzen. Az állat mértékletes, az embernek azonban természete a mértéktelenség, a minden határon túltörő irányzat. Szellemi természete szüntelenül magasabbra üzi az embert és amíg a végtelent nem tárgyszerűen, hanem véges öntudatához képest a véges világban akarja ellentmondóan érvényesíteni, addig nem fog határt ismerni állatiassága.-

Am az ilyen nyomorultan véges és mégis mérhetetlenbe törő faj gyámkodásra szorul, korbácsra és láncra, amely mértéktelenségét megfékezze. A korbácsot és láncot pedig mértéktele nélkül azok alkalmazzák, akik a nyomorult fajnak tülekedésében fölül kerültek és véges öntudatuk alatt feszülő mértéktelelt törekvéseiknek korlátlanul eleget tehetnek.-

A véges öntudatu emberfaj történelme ezért szükségképpen az elnyomás és elnyomatás hullámverései közt mozog. Az emberiség erőszakos fegyveres szabadságharcai a legjobb esetben is legfőljebb a láncok kicserélésére vezettek, És a jövőből -ám borzalmasabb formában- ugyanez a sors int az emberfajnak kulturájának mai fordulópontján, ha a belső forradalmának ezen

a csucspontján sem lesz képes nyomorult állatias öntudatának belső bilincseit levetni.-

A végesöntudat ugyanis,- mert a gondolkodás egyetemes-ségéből fakadó határtalan emberi törekvéseket még nem értheti,- nem is alkothat összhangot a végtelen és véges emberi működések között, nem képes a tevékenységek véges körét tárgyszerűen az egyetemes életkör követelményeinek megfelelően alakítani. Az érzéki-képies élet elveszti eképen saját magasabb értelmét, önmagában elárvul és vak ösztönösséggel fonák és torzító tükrévé válik a láthatatlan, de mégis munkáló egyetemes szelleminek. A tudatalattinak ebben a homályában az egyének és népek szellemi őshangulata nem az egyetemesnek megfelelő formában fog kifejlődni, nem fogja a gondolkodók mindenségét felölelni és termékenyíteni, hanem az elkülönödött és elárvult véges tevékenységek vakon, önző korlátai között fog fonákkul érvényesülni. Így például, a szellemi tudatnak az az alaphangulata, amely saját végtelenségét a szabadság színezetében hangsúlyozza,- a végesre való vak vonatkozásban a durva féktelenség formáját ölti. A szellem magas nyugalmanak őshangulata -tespedésben, a szellem hatalma- kegyetlenségben, önmagához való örök hűsége- makacsságban, a jelenben való érvényesülése- türelmetlenségben, titkos gazdagodásban rejlő öröme- a tolvajlás hajlamában stb. fog az alsóbb életkörökben megnyilvánulni. Egyének és népek eképen állandóbb jellegű torz sajátosságokról tanuskodnak, amelyeket azután a gyűlölködő fajelmélet jellemző örök bélyegként mély gyökerű torz jellemvonások nem távolíthatók el erőszakkal. Örök ezek, amelyek meg nem szüntethetők, de feloldhatók és célszerűen felhasználhatók az öntudat tágasabb körében, ahol eképen minden átok áldássá alakul. Ezek az öröknek vélt torz vonások, fejlődéstani tünetek csupán,- valamint a gyermek makacssága sem örök vonás, hanem korlátok között örvénylő alaphangulat, amelynek önző erői a fejlődés folyamán a nemes hűségnek és álhatatosságnak egyetemes formáiban fognak szabadon és áldásthozóan érvényesülni.-

Csak végtelen öntudat egyesítheti az emberfajt közös szent munkában, aképen, hogy minden egyes egyén megtalálhassa ebben a közösségben a maga csorbitatlan szuverénitását, a maga végtelenbe törő méltóságát, amely adva van egyéniségének pótolhatatlan értékű őshangulatában. Ha az egyéniség az egyetemes emberinek hasonlíthatatlan tagjaként érvényesül, úgy az emberfaj egyetemes érdekei is az egyéniségek magas öntudatának ázilárd talajában gyökereznek. Mérhetetlen távlatok nyílnak meg az egyéni törekvések számára és ezekben kicsinyessé törpül a Dzsingisz Kánok és Napoleonok százalmasigyekezete, amely véges földrajzi határok hüvelyknyi tágitásában akarta az ember királyi méltóságát megvalósítani, avagy a föld mai milliárdos urainak nem kevésbé százalmas törekvése, amely érdekköreinek fokozatos terjesztésével akar minél több egyént és népet saját gazdasági hatalma alá vetni. Ezek a vak törekvések a végesnek halmozásával akarják a végtelent elérni, nyugvóponthoz tehát nem juthatnak. Hatalmuk nem igazi, őket magukat sem elégit ki soha. Rabszolgaságuk azonban valódi és hamisítatlan: a pénz és erőszak Mammon és Beliál- isteneinek megalázó szolgálataiban görnyed a gerincük és folyik a verejtékük. Ezek a véges körbe szorított határtalan törekvések pedig ütköznek egymással a véges dolgok törvénye szerint. Ezek az érdek ütközések a véres tömegöldöklés történetévé alacsonyították az emberfaj eddigi történelmét.-

Az ember nem elégedhetik meg kevesebbel a végtelennél. Csak ottan nyughatik meg, ahol szellemének végtelen tágasságában határtalan tere nyílik a hódításnak, és ahol az egyik egyéniség ragyogó hódítása nem ütközik a másiknak ugyancsak korlátlan sugárzó szellemi fényével, ahol a világosság végtelen birodalmáért, szuverénul harcoló, hódító ember,- társára: nem baj- de örömtársára fog ismerni a másik hódítóban. Az egyéni törekvések mérhetetlenségei eképen nem ütköznek egymással, de egybeszövődnek, egybezengenek és kiegészítik egymást, mint fehér ősforrásukban a napfény világjáró szivárványszínei, mint az illatozó szirmok Dante mennyei rózsájában.-

A tudomány fényében, az öneszmélet egyetemességében ködként kell feloszlania a gyűlölet sötétségének, amely a régi fajelméletekből fakad. Végeredményben mindegy, különbözőségük vagy egyformaságuk alapján teszi-e az embert társának ellenségévé, mindenképen az ember egyetemessémméltósága merül el a véges öntudat sötétségében. Közeledik az idő, amelynek világosságában ezek a romboló tanítások az embermult sötét lomtárába fognak kerülni. A világosság kora azonban nem önként jön, nem tolakodik oda, ahol nem keresik. Küzdenünk kell érte. Ma inkább áll, mint valaha: ostrommal kell bevennünk a mennyeknek országát.-

.....

.....

.....

.....

.